

DISASTERS AND MIGRATION: A MIGRATION FORECAST FOR THE EXPECTED ISTANBUL EARTHQUAKE

Asime Dilara ERDEM*

Hikmet YAVAŞ**

*Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi ABD, asimedilaraerdem@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7422-7473

**Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, yavashikmet@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4140-264X

Received Date: 10.09.2025 Revised Date: 15.10.2025 Accepted Date: 02.11.2025

Copyright © 2025 Asime Dilara ERDEM, Hikmet YAVAŞ. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

Since people started to struggle with nature, natural events have started to be handled as disasters. What makes a natural event a disaster is the degree to which people are affected by this event. Civilizations, countries and cities have sometimes been destroyed as a result of earthquakes, which are among the most destructive natural events that have occurred since the formation of the Earth. After disasters with great destructive effects such as earthquakes, people had to relocate and this caused waves of migration. Turkey is a country built on active fault lines. For this reason, our country has experienced many destructive earthquakes from past to present. Unfortunately, the recent Kahramanmaraş Earthquake of February 6, 2023 showed that we still do not have the upper hand in terms of earthquakes and caused tens of thousands of casualties, property losses amounting to billions of liras and turned 11 affected provinces into ghost towns. With this earthquake, there was a rapid migration from the region, and people who wanted to find a safe area for themselves migrated to nearby provinces that were not affected by the earthquake, causing a change in the demographics of these provinces. In this context, if the great Istanbul earthquake, which scientists say “will happen”, materializes, to which provinces the migration preferences of the people living in Istanbul will be, and the handling of the issue of migration in the Provincial Disaster Risk Reduction Plans of these provinces were examined. In this context, the question of the study was determined as “Are the identified provinces prepared for the migration that will occur in the event of the expected Istanbul earthquake?”. It was observed that this issue was not addressed in IRAPs and attention was drawn to this issue. In addition to this, suggestions are given for the provinces that are expected to receive migration in the event of the expected Istanbul earthquake to create urban resilience against the migration wave.

Keywords: Natural Disaster, Earthquake, Migration, Istanbul

AFETLER VE GÖÇ: BEKLENEN İSTANBUL DEPREMİ İÇİN BİR GÖÇ ÖNGÖRÜSÜ¹

ÖZET

İnsanlar doğayla mücadele etmeye başladıklarından bu yana doğal olaylar hep afet şeklinde ele alınmıştır. Oysa bir doğa olayını afet yapan durum, insanların yaşanan bu olaydan etkilenme dereceleridir. Dünyanın oluşumundan beri meydana gelen doğa olaylarının en yıkıcılarından olan depremler sonucunda bazen medeniyetler, bazen ülkeler, bazen de şehirler yok olmuştur. Deprem gibi yıkıcı etkisi büyük olan bu afetlerden sonra insanlar yer değiştirmek zorunda kalmışlar ve bu da göç dalgalarına neden olmuştur. Türkiye de aktif fay hatlarının üzerinde kurulmuş bir ülkedir. Bu nedenle ülkemizde geçmişten günümüze yıkıcı birçok deprem yaşanmıştır. Son yaşanan 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremler de ne yazık ki deprem

¹Bu çalışma, Asime Dilara ERDEM’in Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yürütülen doktora tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

konusunda hala üstünlük elde edemediğimizi göstermiş ve on binlerce can kaybına, milyar liralara bulan mal kayıplarına ve depremde etkilenen 11 ilimizin pek çok bölgesinin hayalet yerlere dönmelerine neden olmuştur. Bu depremle birlikte bölgeden hızlı bir göç yaşanmış, kendilerine güvenli bir alan bulmak isteyen insanlar depremde etkilenmeyen yakın illere göç etmişler ve bu illerin demografilerinde değişime neden olmuşlardır. Bu çalışma kapsamında bilim insanlarının “olacak” diye bahsettiği büyük İstanbul depremi gerçekleşirse İstanbul’da yaşayan insanların göç tercihlerinin hangi illere olacağı, bu illerin İl Afet Risk Azaltma Planlarında (İRAP) göç konusunun işlenişi incelenmiştir. Çalışmanın temel sorusu ise “Beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda belirlenen iller yaşanacak göçe hazır mı?” şeklinde belirlenmiştir. İRAP’larda bu konunun ele alınmadığı görülmüş ve bu konuya dikkat çekilmiştir. Buna ek olarak beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda göç alması beklenen illerin göç dalgasına karşı kentsel direnç oluşturmalarına yönelik önerilere yer verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afet, Deprem, Göç, İstanbul

1. GİRİŞ

Afetler, dünya düzeninin bir parçası olarak meydana gelen fenomenler olarak değerlendirilirken, ancak insanlar ve hayvanlar için yıkıcı olduğu zaman afet olarak nitelendirilmektedir. Çünkü yerleşim yerinin olmadığı, insanların yaşamadığı bir yerde meydana gelen deprem, heyelan, çığ, sel gibi olaylar yalnızca doğa olayı olarak kalmakta; ne zaman yerleşim yerlerine ve insanlara zarar verirse o zaman afet olarak nitelendirilmektedir (Yavaş, 2005: 10-11).

T.C. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), yıkıcılık boyutuyla büyük afetlerden birisi olan depremin, yer kabuğu içindeki kırılmalar sonucunda ani şekilde ortaya çıkan titreşimlerin, dalgalar halinde yayılarak yeryüzünde sarsıntıya neden olması sonucunda oluştuğunu belirtmektedir (AFAD Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, t.y.). Yaşanan bu sarsıntının büyüklüğüne bağlı olarak yeryüzünde fay kırıkları oluşmakta, bina, köprü, otoyol gibi alanlar hasar görmektedir. Afet bölgesi sadece fiziki yıkımın değil ekonomik ve sosyal yıkımın da yaşandığı bir alan haline gelmektedir. İnsanlar da genel olarak yaşadıkları yıkıcı depremler sonrasında afet bölgesini hızlıca terk etme eğilimi göstermektedir.

Afet olarak tanımlanan ve deprem özelinde yaşanan yıkımın en büyük olduğu mekanlar kuşkusuz kentlerdir. Bu nedenle bir kentin fiziksel yapılanmasında doğal afet riskleri göz önünde bulundurulmalı, beşeri yapılar kentin zemin özellikleri dikkate alınarak afete dirençli şekilde yapılmalıdır. Aksi takdirde herhangi bir afet durumunda o kentte yaşayan insanlar başta olmak üzere, kenti kent yapan; ekonomik, sosyal ve kültürel özellikler de hasar görmektedir. Bu kapsamda kentleri etkileyen depremler ve sonrasında yaşanan sorunlar akademik çalışmalarda önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle ülkemizde yaşanan 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş Merkezli Depremler sonrasında afet çalışmaları hız kazanmıştır. Literatürde de depremler sonrası yaşanan sorunlardan biri olarak kabul edilen göç, bu çalışma kapsamında incelenmiş, Türkiye’de yaşanan büyük depremler sonrası göç hareketleri değerlendirilmiş ve olası İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda nasıl bir göç senaryosunun oluşabileceği ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Bunlara ek olarak beklenen depremin yaşanması durumunda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik merkezi yönetime ve yerel yönetimlere yol haritası çizilmeye çalışılmış, göç kavramının da Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) ve İl Afet Risk Azaltma Planlarına (İRAP) dahil edilmesi gerektiği görülmüştür. Bu kapsamda da İstanbul İl Afet Risk Azaltma Planı göç yönetimi kapsamında incelenmiştir. Buna ek olarak 1999 depremleri temel alınarak insanların o dönemde göç etmeyi tercih ettikleri illerin de İRAP’ları incelenmiştir. Bu Planlarda göç konusunun ne kadar ele alındığı belirlenmeye çalışılmıştır. Türkiye’nin en büyük kenti olan İstanbul’da yaşanacak bir deprem sonrasında oluşması muhtemel sorunların ve özellikle göç

hareketinin ele alınması çalışmanın literatüre önemli sayılabilecek katkısı olarak değerlendirilmektedir.

2. AFET VE GÖÇ'E İLİŞKİN KAVRAMLAR

Afet, *"toplumun tamamı ya da belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay"* olarak tanımlanmakta ve afetin bir olayın sonucu olduğu vurgusu yapılmaktadır (AFAD Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü, t.y.). Çünkü dünyanın varoluşunun bir parçası olan doğa olaylarının, afet olarak nitelendirilebilmesi için can ve mal kayıplarına neden olması gerekmektedir. Afetin büyüklüğü de yaşanan can kayıpları, yaralanmalar, yapısal hasarlar, yarattığı ekonomik ve sosyal kayıplarla ölçülmektedir (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 149). Afetlerin yarattığı sosyal kayıpların başında da yaşanan yerin kaybedilmesi, yani göç gelmektedir. Afeti yaşayan insanlar, kendilerini daha güvenli bir alanda konumlandırmak, afetin etkilerini unutmak, yeni bir hayata başlamak için afeti yaşadıkları yerden başka bir yere göç etme eğilimindedirler. Bu nedenle afetler ile göç birbirine sıkıca bağlı kavramlar olarak değerlendirilmektedir. En genel tanımıyla yer değiştirme hareketi olarak tanımlanan göçün ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlere (Koçak ve Terzi, 2012: 163) ek olarak afetler nedeniyle de olduğu belirtilmekte; insan ile mekan arasındaki bağı zayıflatan önemli olaylardan birisi olarak görülmektedir (Ekici ve Tuncel, 2015: 9). Böylece afet göçünün, zorunlu göç türlerinden ve göç nedenlerinden birisi olarak literatürde yer edindiği görülmektedir. Göç teorilerinden birisi olan itme teorisinde yer bulan afetler insanları göçe iten nedenlerden birisi olarak sayılmıştır (Şen, 2014: 238). Afet sonrası yapılan çalışmalar önemli olsa da afet öncesi risk çalışmaları afetin önlenmesi ve kayıpların asgari düzeyde gerçekleşmesi yönüyle çok daha önemlidir. Bu nedenle, özellikle deprem bölgesinde yer alan Türkiye için depremlerle ilgili olarak afet risk azaltma planları ve afetlere yönelik alınan önlemler önemli bir konumdadır. Bu kapsamda Türkiye'de afet yönetiminde göç kavramıyla ne kadar ilgilenildiği On İkinci Kalkınma Planı, Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) ve İl Afet Azaltma Planı (İRAP) başta olmak üzere mevzuat kapsamında bir inceleme yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, 1999 yılındaki Adapazarı - Gölçük ve Düzce Depremleri ile güncel haberler referans alınarak muhtemel göç alabileceği düşünülen illerin İRAP'ları incelenmiştir. Sonuç olarak afet politikaları içinde göç senaryolarına yeterince yer verilmediği görülmüştür. Diğer taraftan kentlerin göç alma kapasitelerinin tam olarak tahmin edilememesi de ayrı bir sorun alanı olarak durmaktadır. Buna göre, bir kentte yaşanan depremin başka bir kentte yoğun nüfus artışının yaratacağı başka bir afete neden olmaması için afete dirençli kentler oluşturma yanısıra afet göçlerinin de detaylıca tasarlanarak planlara dahil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

3. TÜRKİYE'NİN DEPREMSELLİĞİ VE 1999 DEPREMLERİ

Kuzey Anadolu ve Doğu Anadolu Fay Hatları üzerinde yer alan Türkiye'de sürekli depremler olmakla birlikte bu depremlerin bazıları yıkıcı olmuş, toplumu derinden sarsan etkiler bırakmıştır. Cumhuriyet tarihindeki deprem verilerine bakıldığında 1927 yılından günümüze kadar 6 Mw ve 9 şiddetin üzerinde birçok deprem meydana gelmiştir. 6 Mw ve 9 şiddetin üzerindeki depremlere bakıldığında bu depremlerin yerleşme ve nüfus üzerinde büyük etkilere sahip oldukları görülmüş, depremlerden sonra illerin nüfusunda ve yerleşim alanlarında değişiklikler yaşanmıştır (Şenol, 2020: 628). Bu değişimle birlikte, afetin yarattığı göçün hem göç alan hem de göç veren yerler açısından etkileri incelenmeye başlanmıştır. Ancak genelde afet sonrası gerçekleşenler üzerinden yapılan incelemeler sorunu çözmekte yetersiz kalmaktadır. Dlayısıyla bu çalışma, afet öncesinde, dirençli kent

yaratmak için afet risk planı hazırlamak için afete bağlı göç senaryolarının oluşturularak aksiyon alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda henüz gerçekleşmemiş olan ancak yakın zamanda gerçekleşmesine bilim insanları tarafından kesin gözüyle bakılan ve medyada da sürekli haberleri yapılan İstanbul depremi için göç senaryosuna bağlı olarak mevzuat incelemesi yapılmıştır.

Türkiye ekonomisinin can damarı olan ve birçok insanın istihdam edilme gayesiyle göç ettiği şehir olan İstanbul, büyük bir anakent olmasının yanı sıra afet risklerini de barındıran bir şehirdir. Özellikle nüfusun yoğun olması, sanayi tesislerinin İstanbul'da ve çevresindeki illerde yer alması, ekonominin, medyanın ve finansın Türkiye'deki merkezi olması, Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarına başkentlik yapmış olması dolayısıyla kültürel zenginliği de bünyesinde barındırması İstanbul'u çekici kılan nedenler olmuştur. Bu çekicilik, İstanbul'un göç almasına neden olurken aynı zamanda kentin çarpık kentleşmesine ve kentsel taşıma kapasitesinin de aşılmasına neden olmuştur. Günümüzde konut, arsa, trafik, kirlilik gibi birçok sorunla mücadele eden bu kent, büyük bir deprem riskiyle karşı karşıya iken bu riski ortadan kaldırmak için eylem planlarının yetersiz ve kısa sürede afete dirençli hale getirmenin oldukça zor olduğu bilinmektedir. 1999 yılında 17 Ağustos ve 12 Kasım'da yaşanan ve İstanbul'u da etkileyen depremler sonrasında İstanbul'un afete dirençli hale getirilmesi için gerekli adımların yeterince atılmamış olması sıkça eleştiri konusu yapılmıştır.

17 Ağustos 1999 tarihli merkez üssü İzmit/Gölcük olan ve büyüklüğü 7.4 olarak ölçülen Marmara depremi konumu itibarıyla de insanların yoğun yerleştiği bölgelere yakın olması nedeniyle çok sayıda can ve mal kaybına neden olmuştur. Deprem, başta Kocaeli ve Sakarya olmak üzere Yalova, Bolu, Bursa, Eskişehir, İstanbul ve Zonguldak'tan da hissedilmiş ve bu illerde can kayıplarına neden olmuştur. Elde edilen verilere göre 15 bin 266 kişi yaşamını yitirmiş, 23 bin 938 kişi de yaralanmıştır. Yıkılan veya hasar gören konut sayısının ise 86 bin 441'e ulaştığı belirtilmiştir (DPT, 1999: 13). Açıklanan rakamlara göre sadece Gölcük özelinde değerlendirildiğinde Gölcük'te yaşayan her 5 kişiden birinin bu depremde hayatını kaybettiği ifade edilmektedir. Marmara Depreminin üzerinden 3 ay kadar bir zaman geçmişken 12 Kasım 1999'da Düzce'de 7,5 şiddetinde bir deprem daha gerçekleşmiş ve bu depremde can kaybının 763 kişi olduğu, toplamda 376 bin 479 konut ve iş yerinin hasar gördüğü bilgisi verilmiştir (TMMOB, 2012: 10). Gölcük depremi ele alındığında, deprem sonrasında toplam nüfus artmasına rağmen bölgenin aldığı göç azalırken verdiği göçün önceki yıla kıyasla iki katından fazla olduğu görülmüştür (Peker ve Şanlı, 2022: 141). Deprem sonrasında yaşanan göçle ilgili çarpıcı bilgiler de bulunmaktadır. Örneğin deprem öncesinde Gölcük'te yaşayan aile sayısının 18 bin iken deprem sonrası 6540'a kadar düştüğü belirtilmiş, deprem sonrasında ise en çok göç alan bölgelerin Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi olduğu sonucuna ulaşmakla birlikte bu göç hareketi için “memlekete dönmek” yorumu yapılmıştır (Südaş, 2004: 78). Bunların yanı sıra özellikle 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerinden sonra depremin yıkıcılığı ve bilimin gerçekliği bir kez daha görülmüş ve İstanbul'da yaşayan insanlar da beklenen İstanbul depreminden kaçmak için göç etme eğilimine girmişlerdir. Marmara depremlerinden sonra sanayinin gelişmiş olduğu Sakarya ve Kocaeli gibi şehirlere göç edilmiştir (Dilekli Karatay ve Çilmi, 2024: 321). AFAD ise olası İstanbul depremine karşı birinci ve ikinci tahliye illeri belirlemiştir.

Harita 1. Beklenen İstanbul Depreminde Kişilerin Tahliyesi İçin Seçilen 1. Destek İller

Kaynak: AFAD (2021).

Harita 1'e göre olası İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda AFAD tarafından belirlenen birinci destek iller; Balıkesir, Manisa, İzmir, Eskişehir, Ankara, Samsun, Afyonkarahisar, Denizli, Konya, Antalya ve Kayseri olarak belirlenmiştir.

Harita 2. Olası İstanbul Depreminde Kişilerin Tahliyesi İçin Seçilen 2. Destek İller

Kaynak: AFAD (2021).

Harita 2'de ise İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda tahliye için seçilen ikinci destek iller yer almaktadır. Bu iller; Trabzon, Erzurum, Erzincan, Malatya, Diyarbakır, Adana ve Gaziantep olarak belirlenmiştir.

Bu kapsamda çalışmada, olası İstanbul depreminin gerçekleşmesi sonucunda tahliye için belirlenen birinci illerin İRAP'larında afet göçü ya da göçün planlanması konusu incelenmiştir.

Tablo 1. Tahliye için Birinci Derecede Belirlenen İllerin Aldıkları ve Verdikleri Göç (2023)

İl	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç ²	Net Göç Hızı ³
İstanbul	373.868	348.193	26.675	2,1
Ankara	156.760	126.198	30.562	6,7
Afyonkarahisar	18.270	24.861	-6591	-9,4
Antalya	93.031	55.806	36.225	19,7
Balıkesir	37.407	31.129	6278	5,6
Eskişehir	31.731	21.970	9761	13,2
Denizli	22.721	22.120	601	0,7
İzmir	117.067	89.819	27.248	7,2
Manisa	38.301	35.458	2843	2,2
Kayseri	30.021	28.621	1400	1,2
Konya	45.502	56.760	-11.258	-5,7
Samsun	35.404	40.633	-5229	-4,2

Kaynak: Tablo, TÜİK (2024) verilerinden yararlanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur. (11.10.2024).

Tablo'ya göre Afyonkarahisar, Konya ve Samsun haricinde belirlenen diğer illerin aldıkları göç verdikleri göçe göre daha fazla görülmektedir. Bu durum, olası bir İstanbul depreminde göç alma eğilimi yüksek olan kentlere yaşanabilecek olan yoğun bir göçe karşı kentin direncinin kırılabileceği öngörüsünün yapılmasına neden olmaktadır. Bu öngörü kapsamında kalıcı, ani ve yoğun bir göçün, göç alan kentler için risk teşkil ettiği kabulünden yola çıkılarak çalışmanın sorusu belirlenmiştir.

4. AFET GÖÇÜ VE MEVZUAT KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Türkiye'nin en büyük nüfusa sahip şehri olan İstanbul'da beklenen deprem nedeniyle birçok insanın başka şehirlere göç ettiği bilinmekle birlikte, afet göçleri kapsamında mevzuatın incelenmesi göç politikalarının anlaşılması ve uygulanabilirliğinin analiz edilmesi için önemlidir. Bu kapsamda başta 1982 Anayasası olmak üzere kentler, afet ve göçler üzerine mevzuat incelemesi yapılması afet yönetimi ve göç politikalarının geliştirilmesi açısından da önem arz etmektedir.

4.1. 1982 Anayasası'nda Kentleşme, Afet ve Göç

1982 Anayasası 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevlerini “... *kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır*” şeklinde belirtmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde hem kentleşmeye, hem dirençli kentlere hem de afet yönetimi politikalarına yasal zemin hazırlandığını söylemek mümkündür. Anayasa'nın yerleşme ve seyahat hürriyetini düzenleyen 23. maddesi ise yerleşme ve seyahat konusunda madde içinde ifadesini bulan sınırlama sebepleri olmadığı sürece kısıtlanamayacağını ve insanların istedikleri yerde yaşama ve istedikleri yere seyahat etme haklarının olduğunu vurgulamaktadır (T.C Anayasası, 1982: 8). Bu durum göç konusunda belirtilen durumlar haricinde herhangi bir

² Net göç: Belirli bir yerleşim yerinin aldığı göç ile verdiği göç arasındaki farktır. Belirli bir yerleşim yerinin aldığı göç verdiği göçten fazla ise net göç pozitif, verdiği göç aldığı göçten fazla ise net göç negatiftir.

³ Net göç hızı: Göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısıdır.

kısıtlamanın olmadığını göstermektedir. Bu nedenle göç anayasal açıdan sorun yaratmayan kentleşmenin doğal bir sonucu olarak düşünülmektedir. Anayasa'da doğrudan afetle ilgili bir madde bulunmamasıyla birlikte diğer maddeler afetler kapsamında da okunabilmektedir.

4.2. On İkinci Kalkınma Planı'nda Afet ve Göç

On İkinci Kalkınma Planı, küresel çapta geçen 20 yılda afetlerin kalkınma üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmiş, bunun da başta hızlı ve plansız kentleşme, kentlerdeki nüfus yoğunluğu, çevresel bozulmalar ve iklim değişikliği nedeniyle arttığına vurgu yapmıştır. Kalkınmanın sürdürülebilirliğine vurgu yapılmış ve bunun sağlanabilmesi için de afet risklerinin ve kırılganlıkların azaltılması, risk azaltıcı tedbirlerin alınması, afet farkındalığının artırılması, afet tehlikeleri dikkate alınarak imar planlarının yapılması, binalar ile alt ve üst yapıların dayanıklılığının artırılması, erken uyarı ve tahmin sistemleri ile afet sigortalarının yaygınlaştırılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir.

On İkinci Kalkınma Planı'nda 2053 yılı için afet yönetimi hedefleri belirlenmiştir. Uzun vadeli olan bu hedefler; *“2053 yılında yapı stokunun ve kentsel altyapının tamamen dönüştürülerek afetlere karşı dirençli ve hazırlıklı hale gelmiş, iklim değişikliğinin etkilerine sağladığı uyum ve sürdürülebilir ekonomik, sosyal yapısıyla etkin afet yönetimi konusunda dünyada lider bir ülke haline gelecektir”* şeklinde belirtilmiştir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023: 49).

Plan'da Afetlere Dirençli Yaşam Alanları, Sürdürülebilir Çevre başlığı altında afet yönetimi, kentsel dönüşüm, şehirleşme, konut, çevrenin korunması, kentsel altyapı, bölgesel gelişme ve kırsal kalkınma başlıkları düzenlenmiştir. Afet yönetimi hakkındaki politikalarda özellikle afet tehlikelerine yönelik risk haritalarının hazırlanmasına ilişkin çalışmaların tamamlanacağı vurgulanmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta risk haritalarının hazırlanması değil, risk haritalarının hazırlanmasına ilişkin çalışmaların tamamlanmasının önemine yapılan atıftır. Bu nedenle haritaların hazırlanmanın ivedilikle gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Afetin yarattığı göç konusunda ise spesifik bir politika belirlenmemiş olmakla birlikte, *“afet risklerinin belirlenmesi, değerlendirilmesi, azaltılmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesi ve denetlenmesi ile afet esnasında ve sonrasında yapılan müdahale çalışmalarının etkinliğinin artırılması için kurumların uzmanlık alanları dikkate alınarak yetki ve sorumluluklar yeniden düzenlenecek, kurumlar arası koordinasyon güçlendirilecektir”* ifadesiyle özellikle afet risklerinin belirlenmesi konusunda göçün de bir risk olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Başka bir nokta ise *“belirlenen çoklu afet senaryolarına göre olası afetlerden etkilenenlerin ve afet bölgesindeki ekonomik ve sosyal hayatın iyileştirilmesi için yapılacak çalışmalara Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı tamamlanacaktır”* ifadesidir (On İkinci Kalkınma Planı, 2023:201-203). Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı'na, afetlerin neden olduğu göçlerin de kentler bazında senaryolaştırılarak eklenmesi gerekmektedir. Beklenen İstanbul depremi özelinde On Birinci Kalkınma Planı'nda doğrudan İstanbul'a yer verilmiş olup⁴ On İkinci Kalkınma Planı ise Marmara Bölgesi'ni kapsayacak düzenlemelere yer vermiştir. Bu kapsamda, olası bir deprem sonrasında can ve mal kaybının en az seviyede tutulması için Marmara Bölgesi'nde gerekli risk azaltma çalışmalarının yapılacağı, Marmara Bölgesi'ndeki kritik altyapı tesislerinin afetlere karşı dayanıklılığın artırılacağı, Marmara Bölgesi'nde afet ve acil durumlarda kullanılması planlanan geçici barınma alanlarının kapasitelerinin artırılması ve gerekli sosyal donatılarının tamamlanmasının sağlanacağı belirtilmiştir.

⁴Bknz. On Birinci Kalkınma Planı. s. 171.

4.3. Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP)

8 Temmuz 2022'de 31890 sayılı Resmi Gazete'de onaylanarak yürürlüğe giren TARAP, kısa (2022-2024), orta (2022-2028) ve uzun (2022-2030) vade olmak üzere üç dönem olarak belirlenmiştir. Plan'da 11 farklı afet türünde⁵ 17 amaç, 66 hedef ve 227 eylem yer almıştır. Çalışma kapsamında 11 afet içerisinde sayılan deprem ve göç başlıkları incelenmiştir.

Plan'da deprem özelinde 7 hedef ve 29 eylem belirlenmiştir. Hedef 2, yerleşim yerlerini kapsadığı ve göç olgusunu azaltabileceği düşünüldüğünden önemlidir. Bu hedef, bölgesel ve yerel ölçekte deprem tehlike analizleri ve tehlike haritalarının geliştirilmesini amaçlamaktadır. Buna göre, bu hedefin gerçekleştirilmesi sayesinde imar planlarının afete dirençli kent yaratmaya yönelik güncellenebileceği ve hangi alanların sorunlu olduğunun tespit edilerek yerleşim bölgelerinin depremden korunmasının sağlanabilecek olması yıkımın azalmasından dolayı depremden sonra göçü azaltabileceği için önemlidir. Hedef 5 ise "planlama, çevre ve şehircilik çalışmalarında deprem risklerinin azaltılmasını sağlamak için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması" şeklinde belirlenmiştir. Bu hedef de yapıların güvenliği, kentsel dönüşümün tamamlanması; planlama, çevre ve şehirleşmeyle ilgili bütün yasal mevzuatın değerlendirilerek deprem riskleri kapsamında gerekli düzenlemelerin yapılacağını belirtmesi açısından önemlidir (TARAP, 2022: 52). Buna göre, mevzuat kapsamında deprem riskleri kapsamında yapılacak gerekli düzenlemelerde göç olgusu vurgusunun artması gerekmektedir.

Kitlesel göç risklerine yönelik hedef ve eylemler özelinde ise 6 hedef ve 19 eylem yer verilmiştir. Plan göç konusunu genelde başka ülke vatandaşlarının Türkiye'ye olan göçüne odaklanmıştır. Plan'da kitlesel göç kapsamında Hedef 1 "*kitlesel göçlere ilişkin risklerin belirlenerek risk azaltma faaliyetlerinin bütüncül bir şekilde gerçekleştirilmesi*" olarak belirlenmiştir. Bu hedef kapsamında özellikle "*kitlesel göçler neticesinde yerel ölçekte oluşabilecek risklerin tespit edilmesi, risk azaltıcı tedbirlerin alınması*" eylemi önemlidir. Çünkü bu eylemin çıktıları çalışmanın vurgu noktası olan göçün, göç edilen bölgelerde yarattığı sorunlara değinmektedir. Orta vadeli bu eylemin çıktıları; "*illerde ortaya çıkabilecek toplumsal risklere ilişkin risk tahminlerinin belirlenerek kitlesel göç risk düzeyinin belirlenmesi*" ile "*kitlesel göçler nedeniyle illerde gettolaşma, gecekondulaşma vb. risklerin belirlenmesi*" olarak ifade edilmiştir (TARAP, 2022: 69).

4.4. İl Afet Risk Azaltma Planı

İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP), "*afetlerin olası etkilerin, dikkate alarak; bu etkileri en aza indirmek adına afetler olmadan hayata geçirilmesi gerekenleri süreç dahilinde tarifleyen, sorumlulukları ve sorumlulukları tanımlayan sürdürülebilir ve ildeki tüm kurum ve kuruluşların işbirliği ile oluşturulan bir plan*" şeklinde tanımlanmıştır (AFAD, 2020: 3).

İRAP'lar

- İlin genel durumu (il profilinin ortaya konulması)
- Tehlike ve risk değerlendirmesi
- Mevcut durum analizi
- Afet risk azaltma amaç, hedef ve eylemleri
- İzleme ve değerlendirme

olmak üzere beş modülden oluşmaktadır.

⁵ Deprem, kütle hareketleri, sel ve taşkınlar, iklim değişikliği, kitlesel göç, bulaşıcı ve salgın hastalıklar, orman yangınları, kimyasal biyolojik radyolojik nükleer tehditler (KBRN), büyük endüstriyel kaza, maden kazaları ve tasman, tehlikeli madde taşımacılığı ve diğer afetler (kuraklık, obruk, fırtına vb).

İRAP'ın paydaşları; kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektördür. Afetler tüm paydaşları ilgilendiren olaylar olduğu için afet yönetiminde ve risk azaltmada yönetişime ihtiyaç olduğu bir gerekliliktir. Ancak bu paydaşların arasında tüm hemşehrilerin ve kent konseylerinin aktif olarak yer alması gerektiği düşünülmektedir. Buna ek olarak İRAP EK-8 de bir senaryo tablosu oluşturulmuş olup, senaryo şablonunun göstergelere dayalı etki kısmında can kaybı, ağır yaralı/hastalar, etkilenen kişiler, toplam ekonomik etki, doğa ve çevre üzerindeki etkiler, günlük yaşamda aksamalar ve kültürel miras kaybı göstergeleri seçilmiş olup bunların sayısı ve sebebiyle inceleneceği belirtilmiştir (AFAD, 2020: 78-79). Ancak bu göstergelerde olası bir göç unsurunun yer almaması dikkat çekmektedir. Bir yerin afetten önce ve afetten sonra mevcut durumunu analiz edebilmek için öncelikle nüfusuna yani göç eden sayısına da bakmak gerekmektedir. Çünkü insanların bir bölgeyi/yeri terk etmesi tarım, ekonomi, sosyal ve kültürel tüm unsurları etkilemektedir. Buna ek olarak beklenen büyük İstanbul depreminin yaşanması durumunda insanların hangi illere tahliye edileceğine dair bir tahliye planı oluşturulmuştur. Tahliye için seçilen iller 1. destek iller ve 2. destek iller olarak sınıflandırılmıştır (AFAD, 2021); 1. Destek iller Balıkesir, Eskişehir, Ankara, Manisa, İzmir, Afyonkarahisar, Konya, Antalya, Denizli, Samsun ve Kayseri olarak belirlenmiştir. İkinci destek iller ise Adana, Gaziantep, Malatya, Trabzon, Diyarbakır, Erzurum ve Erzincan olarak belirlenerek ihtiyaç halinde depremzedelerin bu illere tahliyesi, diğer bir ifade ile göç ettirileceği ifade edilmiştir. Tahliye planı insanların göç etmeyi tercih edecekleri illerle eşleşmeyebilmektedir. Çünkü insanların özellikle afet nedeniyle göçe karar verirken herhangi bir hazırlıkları bulunmadığı için akraba ya da tanıdıklarının yaşadığı illere göç etme eğiliminde oldukları düşünülebilmektedir. Ancak yine de tahliye planı dikkate alınarak İRAPlarda belirlenen göstergelere ve senaryolara göç unsuru da eklenmeli hatta insanların hangi ile/kente göç etmeyi düşünebilecekleri üzerinden göç alan ilin İRAP'ı da güncellenmelidir. Nitekim sonuçta kitlesel göçler de afet olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, başta göç olmak üzere, beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda İstanbul'da yaşayan insanların göç etmeyi tercih edebilecekleri illerin deprem özelinde afet senaryoları ve değerlendirme sonuçları incelenmiştir. İRAP'ların kentlerdeki mevcut gelişmelere göre her yıl güncellenmesi bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.

4.4.1. İstanbul İl Risk Azaltma Planında Beklenen İstanbul Depremi ve Göç

TÜİK verilerine göre 2023 yılında İstanbul nüfusu 15 milyon 655 bin 924 kişi ile Türkiye'nin en kalabalık şehridir (TÜİK, 2024). Bu çalışma kapsamında İstanbul İRAP'da deprem tehlike ve risk değerlendirmesi ve göç ve nüfus hareketliliği tehlike ve risk değerlendirmesi konuları ön plana çıkmaktadır.

Deprem tehlike ve risk analizi başlığı altında İstanbul'un depremselliğine ve 17 Ağustos 1999 depreminin sonuçlarına değinilmiştir⁶. Deprem riski kapsamında bina envanteri ve yapı stoğu önemlidir. Bu kapsamda İstanbul İRAP'da İstanbul'daki bina stoğunun önemli bir bölümünün deprem bölgelerinde yapılacak yeni binaların tasarımı, inşaatı, mevcut binaların değerlendirilmesi gibi konularda kullanılan ve modern deprem yönetmelikleri sınıfında değerlendirilen 2007 ve 2018 deprem yönetmeliklerinin belirlediği koşulları sağlamadığı ifade edilmiştir (İstanbul İRAP, 2022: 169). İstanbul genelinde mevcut 1 milyon 165 bin 526 binadan yaklaşık %70'inin 2000 yılı ve öncesinde inşaa edildiği belirtilmiş, ayrıca İstanbul'un çok sayıda ilçesinin aktif fay hatlarına yakın olduğu, zemin yapısının da sorunlu olduğu vurgulanmıştır (İstanbul İRAP, 2022: 170). Bu durumlar,

⁶Deprem riski, deprem hareketleri nedeniyle oluşabilecek mal ve can kayıpları ve hasar değeri olarak tanımlanmaktadır.

beklenen İstanbul depreminin yaşanması durumunda yıkılması beklenecek yapı sayısının da yüksek olmasına, doğal olarak can ve mal kayıplarının da artmasına, depremin yıkıcılığından kurtulan insanların ise konut sıkıntısı nedeniyle göç etmelerine neden olacağı yorumunun yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. İRAP'da Esenyurt'un yüksek ve yoğun yapılaşma, artan nüfus ve göçmen yoğunluğu nedeniyle depremden etkilenme riskinin yüksek olduğu bir ilçe olduğu; Silivri ve Tuzla'nın ise fay hattına yakın olması ve zemin sıvılaşması nedeniyle; Bağcılar, Bahçelievler, Esenler, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Kağıthane, Kartal, Küçükçekmece, Maltepe, Pendik, Ümraniye ve Üsküdar'ın ise başta kalabalık ve yoğun nüfuslu ilçeler olması nedeniyle ve kapanması muhtemel yollar nedeniyle mücadele sürecinde diğer ilçelere göre daha fazla zorluk yaşanabilecek ilçeler olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak Bağcılar, Bahçelievler, Beyoğlu, Gaziosmanpaşa, Güngören, Tuzla, Şişli, Fatih ve Kadıköy illçeleri başta olmak üzere tüm ilçelerde kişi başına düşen toplanma alanlarının artırılması, toplanma alanlarının altyapı bağlanabilirliği hedefine yönelik çalışmaların yürütülmesinin deprem sonrası oluşabilecek riskleri azaltması beklenmektedir (İstanbul İRAP, 2022: 172). Ancak bu yapı stoğu içinde insanlara güvenli toplanma alanlarının yaratılmasının zor olması ve bu toplanma alanlarının altyapısının şehrin altyapısından yararlanarak yapılacak olması nedeniyle bu amacın beklenen başarıyla sonuçlanamayacağı düşünülmektedir.

Deprem üzerindeki senaryolar değerlendirildiğinde ise Türk-Fransız ortak deniz araştırmaları sonucunda, İzmit Körfezi çıkışından Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın bir kolunun Marmara Denizi'ni uçtan uca keserek Saros Körfezi'ne doğru gitmekte olduğu görülmüştür. Fayın uzunluğunun 200 km'yi bulması bu fayın harekete geçmesi durumunda oluşturacağı depremin de 7.7 Mw olacağı öngörülmüş ve bu öngöründen hareketle depremle ilgili değişik senaryolar üretilmiştir. Bu senaryolara İstanbul Deprem Master Planı kapsamında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2002 yılında Japan International Cooperation Agency'ye hazırlattığı *"The Study on a Disaster Prevention/Mitigation Basic Plan in Istanbul Including Seismic Microzonation"* raporu temel oluşturmaktadır (İstanbul İRAP, 2022: 174). Plan, Parsons (2004:1), tarafından yapılan çalışmaya atıf yaparak İstanbul'da 30 yılda gerçekleşme olasılığının %53 (± 18) olduğu 7.0 üzeri depreme dikkat çekmiş ve bu çalışmayı da kapsayan deprem senaryoları üretilmiştir. Fayın kırılma yönüne yönelik üretilen dört adet senaryo bulunmaktadır. Bu senaryoların ilkinin diğer senaryoları da kapsadığı da İstanbul İRAP'da belirtilmiştir.

Şekil 1. İstanbul'da Beklenen Deprem Sonucunda Oluşabilecek Bina Hasar Dağılımı- Yıkılacak Olan Binalar

Kaynak: İstanbul İRAP (2022: 176).

Şekil 1'e göre gerçekleşmesi muhtemel deprem sonucunda İstanbul'un özellikle Boğaz'a yakın olan ilçelerinde yıkımın fazla olacağı gözükmektedir. Başka bir senaryoda ise 7.0 ve üstü büyüklükte meydana gelecek bir depremde 34.000 bina hasar alacaktır. Bu durum evsiz kalacak insan sayısının da artacağını göstermektedir. Bu evlerde ortalama 3 kişinin yaşadığı düşünüldüğünde sadece 34.000 binanın yıkılması durumunda her binada 102.000 insan evsiz kalacaktır ki bu hesaplama sadece bina bazında yapılmıştır. Her binada 10 daire üzerinden hesaplama yapıldığında ise bu sayı 1 milyonun üzerine çıkmaktadır. En iyi senaryoda sadece hasar alan binalar sonucunda 1 milyon insanın yer değiştirmesi gerekmektedir. AFAD-RED tarafından İstanbul depremi kapsamında hazırlanan başka bir senaryoda ise Marmara Denizi Adalar açıklarında gerçekleşecek 7.5 şiddetindeki bir deprem civardaki Eskişehir, Kütahya, Çanakkale, Balıkesir, Bilecik, Bursa, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Kocaeli olmak üzere 10 ili etkileyecektir (İstanbul İRAP, 2022: 177). Bu illerin insanların olası bir İstanbul depreminden sonra yerleşmeyi düşündükleri yerler olarak değerlendirilmesi ise ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak İstanbul depremi de Kahramanmaraş depremi gibi çevre illerde büyük yıkıma neden olursa eğer, o illerden de diğer illere göç edileceği böylece kitlesel göçün sadece İstanbul ile sınırlı kalmayacağı düşünülmektedir.

İstanbul İRAP ise göç başlığında sadece yabancı göçmenlere değinmiş olup deprem göçüne bağlı kentte yaşanacak sorunlara dair herhangi bir senaryo geliştirmemiştir. Buna ek olarak İstanbul'un hala göçmenler için hedef şehir olduğu ve düzensiz göçle de mücadele edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna ek olarak İRAP, göç konusuyla ilgili kısa, orta ve uzun vadeli sorunları da belirlemiştir. Kısa vadede göçmenlerin şehir için oluşturacağı altyapı yük artışlarına neden olabileceğini, medya yönetimi, barınma yönetimi ve kentsel sosyal yük dağılımı gibi konuların önem kazanacağını belirtmiştir. Orta vadede ise göç konusunun, yönetişim, mesleki eğitim, dil eğitimi gibi sorunlara yönelimin olacağını; uzun vadede ise istihdam, eğitim, sosyal güvenlik, güvenlik yönetimi gibi sektörel hedef ve risklerin doğru yönetilmesinin önem kazanacağı vurgulanmıştır (İstanbul İRAP, 2022: 220). Bu sorunların kısa vadeli olanları özellikle kentin sorunları da olduğu için olası bir İstanbul depremi durumunda yaşanacak göç sebebiyle diğer kentlerde de oluşacaktır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi depreme bağlı göçle ilgili herhangi bir senaryonun oluşturulmamış olması da göç alması muhtemel diğer kentlerin kentsel dirençliliklerine zarar verecektir. Bu nedenle İRAP'a İstanbul'da beklenen ve yaşanması muhtemel bir deprem sonrasında nüfusun azalması durumunda ayakta kalacak olan ekonomik kurumların da istihdam edecek beşeri sermaye bulamaması nedeniyle zorluklar yaşayacakları yorumu yapılabilir. Buna ek olarak insanların göç tercihlerine yönelik olarak, kitlesel göçün artacağı düşünülen diğer illerin yaşanacak göç dalgasına karşı önlem almaları, sorunların azaltılması noktasında önem kazanmaktadır. Bu nedenle İstanbul İRAP'da depreme bağlı bir göç senaryosunun da oluşturularak ya deprem riski başlığı altında ya da göç riski başlığı altında yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bundan sonraki bölümde sadece göç alması beklenen illerin İRAP'ları göç özelinde incelenmiştir.

4.4.2. Ankara'nın İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Ankara İRAP'da göç ve içinde göç geçen kelimeler 17 tanedir. 2019 TÜİK verilerine göre Ankara'nın net göç hızının binde 10,21 olduğu belirtilmiştir (Ankara İRAP, 2021: 18). 2023 verilerine göre ise binde 4,14 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, t.y.). Bu veriler arasındaki fark Ankara İRAP'ın da güncellenmesi gerektiğini göstermektedir. Ankara İRAP ilin sosyo-demografik nüfus yapısı altında 2020 yılı itibarıyla Ankara nüfusunun %4.4'ünün yurtdışından Ankara'ya göç eden yabancı vatandaşlardan oluştuğunu belirtmiştir. 2019 yılında Ankara'nın en çok göç aldığı ve verdiği ilin İstanbul olduğu bilgisine yer verilmiş,

ilin ekonomik yapısında kamu sektörünün bulunmasının, kamu ve özel sektör yatırımları başka illerden göç almasına neden olduğu ifade edilmiştir (Ankara İRAP, 2021: 46-47). Ankara İRAP'da tehlike belirleme, risk değerlendirme ve olası önlemlerin belirlenmesi başlığı altında deprem, kütle hareketleri, taşkın, sel ve su baskını tehlikesi ile endüstriyel kazalara yönelik riskler değerlendirilmiştir. Ancak hiç bir risk değerlendirilmesinde göçlere yer verilmemiştir. Oysa Ankara afet risk düzeyi düşük illerden birisi olması ve kavşak noktasında bulunması dolayısıyla ülkenin herhangi bir yerinde yaşanacak afet durumunda göçe maruz kalması en muhtemel olan şehirlerden birisidir. Örneğin 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri sonrasında bölgeden Ankara'ya yoğun bir göç yaşandığı ve yaşanan bu göç sonucunda Ankara'da kentsel taşıma kapasitesinin azalması nedeniyle bazı sorunlar yaşandığı bilinmektedir. AFAD'ın olası İstanbul depremi için belirlediği tahliye illerinden birisi de Ankaradır. Buradan yola çıkarak beklenen İstanbul depreminin yaşanması durumunda büyük kentte yaşamaya alışkın insanların özellikle başka bir büyük kenti tercih edebileceklerinden yola çıkılarak Ankara'nın göç tercihlerinde ilk sıralarda yer alacağı tahmin edilmektedir. Bunlara ek olarak beklenen İstanbul depremine karşı verilerin yok olmaması ve hizmetlerin kesintisiz devam edebilmesi için bir çok bankanın ya da kurumsal firmanın verilerini ve personellerini Ankara'ya taşıması beklenen İstanbul depremi gerçekleşmeden, çalışanların transferi doğrultusunda Ankara nüfusunu arttırmaktadır (Süzer, 2023). Bu nedenle Kahramanmaraş depremleri örnek alınarak beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda Ankara'da yaşanacak kentsel risklerin ve sorunların Ankara İRAP'a eklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.4.3. Afyonkarahisar'ın İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Beklenen İstanbul depreminden sonra tahliye yapılması öngörülen illerden birisi de Afyonkarahisar olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeye göre Afyonkarahisar'ın mevcut kentleşme durumu da göz önünde bulundurulduğunda İRAP'ta tahliye sonrası yaşanacak göçün kent açısından kentsel bir risk barındırıp barındırmadığı önem kazanmaktadır. Afyonkarahisar'ın İRAP'ı incelendiğinde göç ve içinde göç geçen kelimelerin 25 kez vurgulandığı görülmektedir. 2020 yılında hazırlanan İRAP'a göre Afyonkarahisar'a özellikle tarım işlerinde çalışmak için mevsimlik işçilerin göç ettiği, bu işçilerin de büyük oranda Güneydoğu Anadolu bölgesinden geldikleri ifade edilmiştir (Afyonkarahisar İRAP, 2020: 40). Mevsimlik göçün kalıcı olmaması Afyonkarahisarın kentleşmesinde herhangi bir sorun yaratmayacağını düşündürmektedir.

Afyonkarahisar İRAP'da deprem göçünden fay hattı özelinde bahsedilmiştir. "Afyonkarahisar İli'nin Deprem Kaynaklarının Üretebilecekleri Maksimum Deprem Büyüklüğü, Deprem Tekrarlanma Periyodu ve Kayma Hızı Değerlendirmesi" başlığında depremin göç yönünden bahsedilmiştir. Bu açıklama "Sultandağı Fayı'nın aletsel dönem aktivitesi, fay üzerinde güneydoğudan kuzeybatıya doğru bir deprem göçünün varlığını ortaya çıkarmıştır" şeklinde ifade edilmiş olup doğrudan jeolojik temelle ilgili bir göç olarak belirtilmiştir (Afyonkarahisar İRAP, 2020: 88).

Afyonkarahisar İRAP'da il için GZFT analizi yapıldığında yapısal olmayan risk değerlendirme ve risk azaltma konularından bazılarının dolaylı olarak deprem göçüyle ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Bunlar; genel olarak mekansal planlama ve sosyal kırılganlık gruplarına yönelik tedbirler olarak ifade edilmiştir. Yaşanabilecek göçe bağlı mekansal planlamanın kentsel sürdürülebilirliği sağlamada ve kentin hakkını korumada önemli olduğu düşünülmektedir. Sosyal kırılganlık açısından incelendiğinde ise afet nedeniyle göç etmeye mecbur kalan insanların kente adapte olmasının kolaylaşması açısından yapılan çalışmaların önemli olabileceği düşünülmektedir. Afyonkarahisar İRAP'da bulunan GZFT analizindeki tehditler bölümünde yer alan "göç eden nüfusun artışı

ve kısa sürelerde büyük nüfus hareketlerinin etkisi nelerdir?” sorusu analiz edilmek üzere belirlenen genel rehberlik sorusu olması nedeniyle çalışma için önemlidir. İRAP’da bu soruya cevap olarak yoğun göç hareketliliğinin kentlerde denetimsiz yapılaşmaya yol açmasının kent için bir tehdit olarak ortaya koyulması (Afyonkarahisar İRAP, 2020: 169) beklenen İstanbul depremi sonrasında yaşanacak göç sonucunda kentte oluşabilecek sorunlardan birisi olarak değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ancak bu denetimsiz yapılaşmayı önlemek için neler yapılabileceğinin yer almaması ya da göç sonucunda düzensiz yapılaşma haricinde ortaya çıkacak başka sorunlara değinilmemesi (trafik, altyapı yetersizliği vb.) eksik noktalar olarak düşünülmektedir.

4.4.4. Antalya’nın İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

AFAD’ın İstanbul depremi olması durumunda İstanbul’dan tahliye edilecek kişilerin gönderileceği illerden birisi olarak Antalya’yı seçmiş olması Antalya’da yaşanabilecek afet göçüne karşı kentsel açıdan ne gibi sorunların yaşanacağına yönelik senaryoların geliştirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Antalya’nın hem Türkiye için en verimli turizm bölgesi olması hem de büyükşehirlerden birisi olması yoğun göç alması durumunda kentin hem turizm potansiyeli hem de kentsel sistemleri kapsamında korunması için ne gibi önlemlerin alınması gerektiği konusunda önemli çalışmalar yürütülmesini gerektirmektedir.

Belirlenen çerçevede Antalya İRAP’da göç ve içinde göç geçen 39 kelimenin yer aldığı görülmektedir. Antalya’da on yıllık yurtiçi göç verilerini inceleyen İRAP’da Antalya’nın aldığı göçün verdiği göçe göre her yıl daha fazla olduğu belirtilmiştir. Bölgeye genelde yaz aylarında turizm sektöründe çalışmak için gelenlerin ve tarım sektöründe çalışmak üzere güneydoğu illerinden gelen mevsimlik işçilerin yarattığı mevsimlik göçe dikkat çekilmiştir. Afyonkarahisar da belirtildiği gibi Antalya’da da yaz aylarında hem turizm açısından hem de iş bulma konusunda mevsimlik göç yaşansa da bu göç türünün kalıcı göçe göre kentsel sistemlere aşırı yük bindirmediği varsayılmaktadır. Antalya’nın her geçen yıl yurt dışından aldığı göçün arttığı bilgisi İRAP’da yer alırken, bu durumun turizm bölgesi olmasıyla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. İRAP’da Antalya’daki göç hareketinin özellikle 1950’lerdeki kırdan kente göçle hızlandığı ve bu nedenle de kentin özellikle kuzeyindeki sanayi bölgesi etrafında gecekondulaşmanın arttığı belirtilmiştir (Antalya İRAP, 2021). Antalya’nın yakın illerden göç aldığı ve bu nedenle de Kepezaltında özellikle gecekondulaşmanın arttığı da Plan’da göç kapsamında yer almaktadır. Antalya İRAP’da yer alan GZFT analizine göre Afyonkarahisar’da olduğu gibi tehditler bölümünde analiz edilmek üzere belirlenen genel rehberlik sorusu olan “göç eden nüfusun artışı ve kısa sürelerde büyük nüfus hareketlerinin etkisi nedir? “sorusu yer almaktadır. İRAP’ın bir risk azaltma planı olduğuna ve göçün de tehdit olarak bir risk kabul edildiği bilindiğine göre bu sorunun cevabının da planda yer alması beklenmektedir. Riski gidermeye yönelik bir planın yer almaması dikkat çekici olmakla birlikte göçe bağlı olarak “*Antalya ilinde arazilerin kısıtlı olması ve sürekli göç alan bir il olması nedeni ile nüfusa bağlı olarak yapılaşma artmakta ve yer sıkıntısı nedeni ile dere yataklarına bitişik ve yer yer yatak üzerinde yapılaşmalar gözlemlenmektedir. Bu durum taşkın güvenliği açısından risk teşkil etmektedir*” ifadesi yer almaktadır. İRAP’da göçün sadece yapılaşma açısından risk teşkil ettiği görülmekte ve afet göçünün de Plan’a dahil edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

3.4.5. Balıkesir’in İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Balıkesir İRAP’da göç ve içinde göç geçen 15 kelime yer almaktadır. Göç hareketleri ve incinebilir nüfus başlığı altında Balıkesir’in net göç hızının 2020 yılında binde 7,40 olduğu belirtilmiştir (Balıkesir İRAP, 2021). 2023 yılında ise Balıkesir’in net göç hızı binde 13,82 olarak belirtilmiştir (TÜİK, t.y.). Nerdeyse iki katına yaklaşan net göç hızı sonucunda Balıkesir İRAP’ın güncellenmesi gerektiği görülmüştür. Kentin şehirleşme ve yerleşim

yapısı kısmında kentin gelişim tarihi içinde Balıkesir'in aldığı ve verdiği göçlere yer verilmiştir Hedef 8'de (A1-H8-E9) incinebilir gruplardan sayılan göçmenleri de kapsadığı için önemlidir. Belirtilen hedef kapsamında *"incinebilir gruplara yönelik deprem ve taşkın afetleri başta olmak üzere afet farkındalık eğitimleri verilmesi ve tatbikatlar düzenlenmesi"* hedefinin önemli olduğu düşünülmektedir (Balıkesir İRAP, 2021). Ancak diğer illerde olduğu gibi Balıkesir İRAP'da da göçe yönelik herhangi bir senaryo oluşturulmamıştır.

4.4.6. Denizli'nin İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Denizli İRAP'da göç ve içinde göç geçen 27 kelime bulunmaktadır. Plan, Denizli'de sanayinin gelişmesine bağlı olarak göçün arttığı belirtmektedir. Fakat 2018 ve 2019 göç verilerinin yer aldığı Planda, belirtilen yıllarda Denizli'nin göç verdiğine de dikkat çekilmiştir. Denizli İRAP'da da diğer İRAP'larda olduğu gibi tehditler bölümünde analiz edilmek üzere belirlenen genel rehberlik sorusu olan "göç eden nüfusun artışı ve kısa sürelerde büyük nüfus hareketlerinin etkisi nedir?" sorusu yer almaktadır. Bu soruya Plan'da belirlenen tehdit çarpık kentleşme açısından yanıt verilmiştir. Buna göre *"Denizli İlinde tekstil ve madencilik nedeniyle göç almaya bağlı çarpık kentleşme sorununun görülmesi"* ifadesiyle göçe bağlı en büyük tehdidin çarpık kentleşme olduğu belirtilmiştir (Denizli İRAP, 2021). Buna ek olarak *"İlimizde Nüfus artışının ve köyden kentegöçün hızlı olması nedeniyle; şehirleşmenin getirdiği daha fazla yerleşim alanı oluşturma zorunluluğu sonucu İlimizde doğal yaşam alanlarının tahribi"* ifadesiyle doğal yaşam alanlarının göç nedeniyle tahrip edildiğinin belirtilmesi kentin göçe bağlı yaşadığı sorunlar açısından dikkate değer bulunmaktadır. Ancak yine de afet göçüne bağlı hızlı ve yüksek miktarda bir göç dalgasına kentin hazır olup olmadığıyla ilgili Plan'da herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

4.4.7. Eskişehir'in İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Eskişehir İRAP'da göç ve içinde göç geçen 22 kelime bulunmaktadır. Eskişehir İRAP'da Eskişehir'in yabancı nüfusu en fazla barındıran on birinci il olduğundan bahsedilmiştir (Eskişehir İRAP, 2021: 32). Yani Eskişehir yurt dışından büyük oranda göç alan kentlerden birisidir. Ancak bu durumunun Eskişehir'in bir öğrenci kenti olmasıyla ilgisi olup olmadığı, Eskişehir'de ikamet eden yabancıların statülerinin ne olduğu hakkında bir bilgi bulunmaması kalıcı göç konusunda yanıltıcı olabilmektedir. Eskişehir'in 2018 ve 2019 yıllarındaki net göç hızına yer veren İRAP'da, kente olan göç hızının arttığı bilgisi yer almaktadır. Eskişehir İRAP'da göç konusu salgın hastalıkların yayılması ya da oluşması noktasında ele alınmış olup, göçle birlikte bu hastalıkların hem taşınması hem de artmasından bahsedilmiştir. Bu durum kentsel sistemlerle de bağlantısı kurulmak istendiğinde göç sonucunda yaşanan salgın hastalıklardaki artış nedeniyle kentteki sağlık hizmetlerinin göç öngörüsü yapılarak güçlendirilmesi gerektiği buna ek olarak kentin aldığı göçü kaldırabilecek düzeyde kanalizasyon, temiz su boruları gibi altyapı sistemlerinin de güçlendirilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak Eskişehir İRAP'da göç nedeniyle oluşabilecek salgın bir risk olarak değerlendirilse de oluşabilecek salgını önlemeye veya yönetmeye yönelik kentsel sistemler açısından herhangi bir plandan bahsedilmemiştir. Ancak salgının önlenmesi için izolasyon süreci gibi tedbirlerin alınmasında il emniyet müdürlüğüne sorumluluklar yüklenmiştir.

İRAP'ın hazırlanmasında belirlenen yapısal olmayan risk değerlendirme ve risk azaltma konularında göçmenlere Eskişehir İRAP'da da sosyal kırılganlık kapsamında yer verilmiştir. Analiz edilmek üzere genel rehberlik sorularından olan "Göç eden nüfusun artışı ve kısa sürelerde büyüknüfus hareketlerinin etkisi nelerdir?" sorusuna Eskişehir İRAP'daki GZFT analizinde; ilde göçmen sağlığı merkezinin bulunması kentin güçlü yönlerinden birisi olarak değerlendirilmiştir (Eskişehir İRAP, 2021: 165).

Eskişehir İRAP'da göç konusunun özellikle COVID-19 salgını sonrasında salgın özelinde ele alındığı afet göçüne yönelik herhangi bir aksiyonun bulunmadığı tespit edilmiştir. Oysa Eskişehir'in hem birinci derece tahliye illeri arasında bulunması, hem büyükşehirlere yakın olması nedeniyle olası bir İstanbul depremi sonrasında insanların göç etmeyi tercih edebileceği illerden birisi olduğu öngörülmektedir. Bu nedenle Eskişehir'de afet göçüne yönelik planlamaların yapılması, İRAP'ın bu açıdan da güncellenmesi ve güçlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4.4.8. İzmir'in İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

İzmir İRAP'da göç ve içinde göç kelimesi bulunan kelimeler 46 defa geçmektedir. Türkiye genelinde göç alan iller arasında 2022 yılı itibarıyla İzmir'in 6. sırada yer aldığı belirtilmiştir. Buna ek olarak Plan'da İzmir'in en fazla göç aldığı ve en çok göç verdiği illerin başında İstanbul'un gelmektedir. “Afet risk azaltma çalışmaları-yapısal önlemler” başlığı altında İzmir'in de yoğun göç hareketinden olumsuz etkilendiği bilgisi verilmiştir. Buna bağlı olarak da artan nüfusun barınma ihtiyacının ekonomik ve teknik altyapı eksikleri nedeniyle karşılanamaması sonucunda, bütün büyük kentlerde olduğu gibi İzmir'de de sağlıklı kent dokularının oluştuğu vurgulanmıştır. İzmir İRAP'da deprem senaryoları ve değerlendirme sonuçları başlığı altında deprem olayının afete dönüşmesinin nedenleri arasında 1999 yılında yapılan Deprem Master Planı'na uyulmamış olması gibi bir çok faktör sayılırken çalışma özelinde ise afet öncesi imar planlamalarının nüfus yoğunluğu ve göç durumuna göre yapılmaması ve güncel olmamasının sayılması önemlidir. Tsunami senaryosu da aynı unsurları içermektedir. Yani plansız bir göç hareketi ve nüfus yoğunluğu özellikle imar planlarının da zemin yapısına, nüfus yoğunluğuna vb. bir çok etken dikkate alınmadan yürütülmesi deprem, tsunami gibi olayların afete dönüşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bunlara ek olarak İRAP'da İzmir'in geçmişi de incelenmiş ve 1929-1945 yılları arasında verem hastalığının artmasındaki nedenlerden birisinin göç olduğu belirtilmiştir (İzmir İRAP, 2024: 256; Gülçiçek, 2019: 77). Pandemi kapsamında bir risk değerlendirilmesi de yapılmış olup göçmenlere dil hizmeti sağlamak için tercümanların ve göçmenlere yönelik hizmet sağlayan STK'lardaki görevlilerden tercüman olarak yararlanılabileceği belirtilmiştir. Kırklareli İRAP'da olduğu gibi İzmir İRAP'da da İRAP hazırlanırken dikkate alınması gereken risk değerlendirme ve azaltma alanları tablosunda yapısal risk azaltma konularında, yapısal olmayan risk değerlendirme ve risk azaltma konuları kapsamında sosyal kırılgan gruplar arasında sayılan göçmenlere yer verilmiştir. GZFT tablosunun tehditler bölümünde ise “göç eden nüfusun artışı ve kısa sürelerde büyük nüfus hareketlerinin etkisi nelerdir?” sorusu önemlidir (İzmir İRAP, 2024: 264-271). Deprem ve Tsunami GZFT tablosunda göçle ilgili olarak, kentin zayıf yönlerinin İzmir'in Türkiye'de en çok göç alan şehirlerden biri olması dolayısıyla nüfusunun sürekli artması sonucu kentleşmede denetimsiz yapılaşmanın olması iç etkenli sorun olarak belirtilmiştir. Buna karşın dış etkenli tehditler arasında göçle ilgili olarak, İzmir'de özellikle son dönemde sınır dışından gelen düzensiz göçler nedeniyle kontrolsüz nüfus artışının en fazla olduğu illerden biri olması sayılmıştır. Kütle hareketleri ve kaya düşmesi GZFT analizinde ise yoğun göç ve kaçak yapılaşmanın olması dış etkenli tehditler kapsamında yer almıştır. Taşkın, sel ve su baskını GZFT'de ise iç etkenlerin oluşturduğu zayıf yönlerde göç sayılırken, bulaşıcı hastalık GZFT'de yine göç alan bir il olması ile göç alması dolayısıyla sağlık hizmetine ihtiyaç duyanların sayısının artması iç etkenli zayıf yön olarak belirtilmiştir. Afet öncesinde ve sonrasında göçün genel olarak bir tehdit yarattığı ya da kentlerin afet riskine yönelik olarak dirençliliklerini azalttığı görülsede İzmir için olası bir İstanbul depremi sonrasında alacağı göç üzerine herhangi bir senaryo oluşturulmadığı görülmektedir. Buna

karşın İzmir'in zaten mevcut stabil durumda İstanbul'dan göç aldığı bilindiğine göre, doğrudan İstanbul depremi senaryosu için hazırlıkların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

4.4.9. Kayseri'nin İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi sonucunda tahliye planında yer alan birinci derece illerden birisi Kayseri olarak belirlenmiş ve bu nedenle çalışma kapsamında Kayseri İRAP'da göç minvalinde incelenmiştir. Kayseri İRAP'da göç ve içinde göç geçen 29 kelimenin yer aldığı görülmüştür. Göç kelimesinin Plan'da geçtiği yerler incelendiğinde büyük çoğunluğun Kayseri üzerinden geçmekte olan göçmen kuşlar üzerine olduğu ifade edilebilir. Plan'da çalışmanın ana konusuyla bağlantılı olabilecek bilgiler de yer almaktadır. Örneğin 2020 göç verilerinin incelendiği ve Kayseri'nin göç alan illerden birisi olduğu, 2020 yılı verilerine göre de 95.450 kişinin Kayseri'ye göç ettiği belirtilmiş, yıllara göre alınan ve verilen göç tablosu ilçeler bazında incelenerek tablolastırılmıştır (Kayseri İRAP, 2021: 23-27). AFAD'ın İRAP'larda genel olarak belirlediği yapısal olmayan risk azaltma ve değerlendirme konularında Kayseri İRAP'da da göçmenler sosyal kırılganlıklar kapsamında ele alınmıştır. Sosyal kırılganlığa bağlı olarak incinebilir gruplar içinde yer alan göçmenlerin afetlerden etkilenmesinin minimuma indirilmesi için çalışmalar yürütüldüğü Plan'da yer almıştır.

Plan kapsamında amaçlar ve hedefler belirlenmiştir ve kurumlara yönelik sorumluluklar da bu çerçevede belirtilmiştir. Örneğin; "3. Amaç: ilin sosyo-ekonomik yapısını afetlerden etkilenmeyen bir yapıya kavuşturmak" olarak belirlenmiştir. Amaç 3'e bağlı hedefler ise; kurumlararası koordinasyonu arttırmak, kamu kurum personellerinin afet bilincini arttırmak, kurum personellerinin teknik bilgi ve donanımlarının artırılması, vatandaşların afet konusunda bilinçlenmelerinin sağlanması ve sigorta sistemlerini yaygınlaştırmak olarak belirlenmiştir (Kayseri İRAP, 2021: 125-128). Kayseri İRAP'da kentte yaşanabilecek sorunlara karşı amaç ve hedefler çok daha net belirlenmesine rağmen, afet göçünü yönetmeye yönelik herhangi bir ibareye rastlanmamıştır. Özellikle 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen ve Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi içine dahil edilen Kayseri'nin (Ağın Gözükcızıl ve Tezcan, 2024: 36) beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi sonucunda insanların deprem korkuları nedeniyle yoğun şekilde kalıcı göç alacağı düşünülmemektedir.

4.4.10. Konya'nın İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Beklenen İstanbul depremi sonrası birinci derece tahliye illerinden birisi de Konya olarak seçilmiş ve bu nedenle de çalışma kapsamında Konya İRAP'da afet göçü kapsamında incelenmiştir. Konya İRAP'da göç ve içinde göç geçen 36 kelime bulunmaktadır. Konya İRAP, 2019 ve 2020 yıllarında Konya'nın verdiği göçün aldığı göçten daha fazla olduğunu saptamıştır. Ayrıca belirlenen yıllarda Konya'nın en çok göç aldığı birinci ilin İstanbul olduğu belirtilmiştir. Bu verinin beklenen İstanbul depremi sonrasında Konya'nın, İstanbul'dan afet göçü alabileceğini düşündürmesinin çalışma için önemli bir çıktı olduğu ifade edilebilir. Plan'da 2016-2020 yılları arasında Konya'nın göç durumu incelenmiş ve 2017 yılından itibaren de verdiği göçün aldığı göçten fazla olduğu gösterilmiştir (Konya İRAP, 2021: 35-36).

İRAP hazırlanırken yapısal olmayan risk değerlendirme ve risk azaltma konularında AFAD'ın hazırladığı ana yönerge kapsamında sosyal kırılganlık ölçeğinde göçmenlere Konya İRAP'da da yer verilmiştir. Aynı şekilde analiz edilmek üzere belirlenen genel sorulardan olan "Göç eden nüfusun artışı ve kısa sürelerde büyük nüfus hareketlerinin etkisi nelerdir?" sorusu Konya İRAP'da yer almıştır. Konya'nın afet sorunu genelde kentte oluşan obruklar olması nedeniyle İRAP'da obruklara yönelik bir GZFT analizi yer almaktadır. Bu kapsamda, obrukların genelde tarımsal alanlarda oluşması ve tarımsal alanları etkilemesi

sonucunda kırdan kente göçü tetikleyebilecek olmasının kentin hem zayıf yönlerinden hem de yaşayabileceği tehditlerden olduğu vurgulanmıştır. Obruk afetinden sonra yangın afeti de Konya İRAP’da yer almış ve GZFT analizi oluşturulmuştur. Yangın konusunda göçmenlerin soba yakmayı bilmemeleri kentte yangın için bir tehdit oluşturduğu bilgisine yer verilmiştir. Bu durum, kentin mevcut durumuna adapte olmakta zorlanmayı ifade ederken aynı zamanda kentin imkanlarına adapte olma konusunda insanların yaşadıkları zorlukların kente zarar verebileceğinin göstergelerinden birisi olarak değerlendirilebilir. İldeki tesislerde izinsiz çalışan göçmenlerin eğitimsizlikleri nedeniyle endüstriyel kazalara neden olabilecek olmaları da tehditler arasında yer almıştır. Buna ek olarak Konya İRAP’da salgın hastalıklar konusunda GZFT analizi yapılmış olup göçmen kampının bulunmaması bir fırsat olarak değerlendirilmiştir (Konya İRAP, 2021: 168-172). Konya İRAP’da göçle ilgili belirlenen konular genel olarak obruklar sonucunda kırdan kente göç, göçmenlerin eğitimsizliği sonucunda yaşanabilecek endüstriyel kazalar ve salgın hastalıklar olarak incelenmiştir. Ancak afet göçüne yönelik sadece obrukların ele alındığı onun da kent içinde kırdan kente göçü arttırırsa da genel olarak nüfus üzerinde herhangi bir etkisi olmayacağı için yer değiştirme olarak ele alınabileceği düşünülmektedir. Buna ek olarak 6360 sayılı kanunla⁷ büyükşehir belediyelerinin sınırlarının il mülki sınırları olması nedeniyle köylerin mahalleye dönüştürülmesi sonucunda kır kent ayrımının ortadan kalktığı Konya’da, filli olsa bile literatür bazında kırdan kente göçün mümkün olmayacağı düşünülebilir.

4.4.11. Manisa’nın İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

Olası İstanbul depremine karşı birinci dereceden tahliye illerinden birisi de İzmir’e yakın olan ve sanayisi gelişen Manisa olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında Manisa İRAP’ın da afet göçü kapsamında incelenmesi önemli görülmektedir. Manisa İRAP’da Manisa’nın İzmir’e yakın olması, istihdam imkânlarının yüksek olması ve büyüyen sanayisi nedeniyle İzmir’den göç aldığı, 2020 TÜİK verilerinin yer aldığı Plan’da verilere göre Manisa için net göç hızının 4.57 olduğu belirtilmiştir. Bu oran Manisa’nın göç etmek için yüksek oranda tercih edilen illerden birisi olduğunu göstermektedir. 2018-2019 net göç hızı verileriyle 2019-2020 net göç hızı verilerinin yer aldığı Plan’da Manisa için göç hızının neredeyse iki katına çıktığı ve Manisa’nın dışardan göç alan bir il olduğunu göstermiştir. İRAP’da Manisa’daki uluslararası ve geçici koruma kapsamındaki kişi sayısına da yer verilmiş olup 2020 yılı bazında uluslararası koruma kapsamındaki 21.913 kişiden 13.735’inin geçici koruma kapsamında olduğu belirtilmiştir (Manisa İRAP, 2022: 35). Bu durum incinebilir nüfusta göçmenlerin kayda değer bir pay oluşturduğunu ve sosyal kırılganlık riskleri açısından planlamaların yapılması gerektiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Manisa İRAP’da kente en fazla zarar verecek afetin deprem olduğu bunu su baskınının takip ettiği belirtilmiş ve bu afetlere yönelik GZFT analizi oluşturulmuştur.

Deprem GZFT analizinde “tarım ve hayvancılık alanlarının cazibesini yitirmemesi bu nedenle de kırdan kente göçün sınırlı kalması” kentin fırsatları olarak ele alınmıştır. Buna karşın; “Manisa’nın il dışından göç almaya devam etmesi, deprem kökenli risk artırma potansiyeli oluşturmaları” ise kenti tehdit eden unsur olarak belirlenmiştir (Manisa İRAP, 2022: 192). Göçün, risk olarak değerlendirilmesi önemli olmakla birlikte Manisa İRAP’da kentin göç almasına bağlı olarak kenti tehdit edebilecek unsurlar ele alınmamıştır.

⁷ Bkz. Resmi Gazete (2012/ 28489). 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm> (26.10.2025)

4.4.12. Samsun'un İl Afet Risk Azaltma Planında Göç

2020 yılında yayımlanan ve 2021-2026 yılları arasını kapsadığını belirten Samsun İRAP'da, Samsun'un beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi sonucunda birinci derecede tahliye illeri arasında Karadeniz bölgesinden seçilen tek il olması açısından önemli görülmektedir. Samsun İRAP'da göç ve içinde göç geçen kelimelerin 17 adet olduğu görülmüştür. Samsun İRAP'da göç hareketleri incelenmiş olup 2019 yılında Samsun'un en fazla göç aldığı ilin Ordu, en fazla göç verdiği ilin de İstanbul olduğu belirtilmiştir (Samsun İRAP, 2020: 36). Bu durum olası bir İstanbul depreminden sonra Samsun'dan İstanbul'a göç eden insanların göç etme eğilimlerinin yine Samsun'a doğru olabileceği öngörüsüne zemin hazırlamaktadır. Ayrıca Samsun'a yurtdışından göç eden nüfusun incelediği Plan'da bu göç yapılaşma tarihi eski olan İlkadım ve Canik ilçelerinde 1999 sonrası yasalaşan yapı yönetmeliklerine uygun olmayan binalarda toplandığı belirtilmiştir. 2020 Göç İdaresi Verilerine yer ver Plan'da 6758 kişinin geçici koruma kapsamında bulunan yabancılar olduğu, 14.695 kişinin de uluslararası koruma kapsamında bulunan yabancılar olduğu ifade edilmiştir (Samsun İRAP, 2020: 38).

Plan'da kentin gelişme tarihine yer verilmiş olup Samsun'daki limana demiryoluyla ulaşımın ekonomik olarak kenti güçlü kıldığını bu nedenle yatırımları çektiğini, azot ve bakır fabrikalarının açıldığını, yatırımların olmasıyla birlikte de istihdam alanının büyümesi sonucunda göç aldığı ve bu göç sürecinin 80'li yıllara kadar devam ettiği belirtilmiştir. İRAP'da göç kapsamında ele alınan bir diğer konu kentin yaşayabileceğinin öngörüldüğü taşkın riski çerçevesinde ele alınmıştır. Taşkınların insanların canlarına ve mallarına zarar verebilecek, ekonomik gelişmeyi zayıflatacak, göç hareketini başlatabilecek, çevresel ve kentsel dokuyu tahrip edebilecek afetlerden olduğu belirtilmiştir.

Plan'da yer alan yangın risk ve tehlike değerlendirmesinde de göçle ilişki kurulmuştur. Buna göre planda yangın orman yangınları ve kent yangınları olarak ikiye ayrılarak ele alınmıştır. Samsun'un göç alan bir kent olmasının ve halkın yangın afeti konusunda yeterince bilinçli olmamasının yangınların ortaya çıkışında önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Samsun İRAP'ın uzun bir aralığı kapsamına rağmen afetlerin yaratabileceği göçe yönelik herhangi bir risk planlamasının yapılmaması eksik yönlerinden birisi olarak değerlendirilebilir.

5. SONUÇ

Çalışma, *"Beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda tahliye için belirlenen iller yaşanacak göçe hazır mı?"* sorusundan yola çıkarak, beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi sonucunda AFAD tarafından belirlenen birinci dereceden tahliye illeri incelenmiştir. İncelenen illerde GZFT analizine bakıldığında tehditler açısından göç olgusuna değinildiği görülse de bu tehditlere yönelik sorulara tam olarak cevap verilemediği dikkat çekmektedir. Belirlenen illerin İRAP'ları incelendiğinde İstanbul depremine karşı ya da ülkede yaşanacak herhangi bir afette yaşanacak kitlesel göçe karşı herhangi bir senaryonun oluşturulamadığı genel olarak görülmüştür. Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonra bölgenin etkilediği 11 ilin nüfusunun toplamının sadece İstanbul'da yaşıyor olması beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda çevre illerin de etkilendiği de varsayıldığında büyük bir göç dalgasının yaşanacağı öngörülmektedir.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, tahliye için belirlenen illerin beklenen İstanbul depreminin gerçekleşmesi durumunda kitlesel göçe karşı yaşayacakları risklere yönelik önlem almaları ve İRAP'larında da bu senaryoya yer vermeleri gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda, deprem gerçekleşmeden önce konut stokunun düzenlenmesi, imar planlarının çarpık kentleşmeye yol açmayacak şekilde hazırlanması, alt ve üst yapı sistemlerinin geliştirilmesi, oluşabilecek trafik sorununa karşı alınabilecek önlemlerin belirlenmesi,

kentsel taşıma kapasitesinin aşılmaması ya da güçlendirilmesi için gerekli müdahalelerin yapılması ile İRAP'larda da bunlara yer verilmesinin kentsel direnci arttıracığı, yaşanacak kitlesel göçe karşı hazırlıklı olduğunda göç nedeniyle yaşanabilecek afeti en az hasarla atlatmak ve göç alması öngörülen kentleri korumak için önemli görülmektedir.

REFERENCES

- Ağın Gözükızıl, C. ve Tezcan, S. (2024). 06 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinin Mekansal Dağılımına Dair Parametre ve Hesaplama Tartışmaları. *Eksen Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 5(1), 36-51.
- Dilekli Karatay, Z. ve Çilmi, M. (2024). Deprem Sonrası Yaşanan Zorunlu Göç ve İstihdam Problemi, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1-Deprem Özel Sayısı), 314-333.
- DPT (1999). *Deprem Ekonomik ve Sosyal Etkileri Muhtemel Finansman İhtiyacı Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler*. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı: Ankara.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9- 22.
- Erkal, T. ve Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de Afet Yönetimi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164.
- Gülçiçek, M. (2019). 1929-1945 Yılları Arasında İzmir'de Salgın Hastalıklar ve Çözüm Arayışları. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir.
- Kocaman, T. (2008). *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*. T.C DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163- 184.
- On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023 (2019). T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- On İkinci Kalkınma Planı 2024-2028. (2023) T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Parsons, T. (2004). Recalculated probability of $M \geq 7$ earthquakes beneath the Sea of Marmara, Turkey. *Journal of Geophysical Research*. 109(B05304). 1-21. doi:10.1029/2003JB002667
- Peker, A.E. ve Şanlı, İ. (2022). Deprem ve Göç İlişkisi: 24 Ocak 2020 Elazığ Depremi Örneği, *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 125- 154.
- Resmi Gazete (2012). 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Sayı: 28489.
- Südaş, İ. (2004). 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin Nüfus ve Yerleşme Üzerindeki Etkileri: Gölcük (Kocaeli) Örneği, *Ege Coğrafya Dergisi*, 13, 73-91.
- Şen, M. (2014). Türkiye'de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi, *Çalışma ve Toplum*, 1(40), 231-256.
- Şenol, C. (2020). Türkiye'de Meydana Gelen Büyük Depremlerin Yerleşme ve Demografik Yapı Üzerindeki Etkileri (1927-2020). *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(4), 620-644.
- T.C Anayasası. (1982). Resmi Gazete. Sayı: 17863 (Mükerrer). Kanun No: 2709.

- TMMOB, (2012). *Türkiye'de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası'nın Önerileri*. TMMOB Yayınları, 2. Baskı. Ankara.
- Yavaş, H. (2005). *Doğal Afetler Yönüyle Türkiye'de Belediyelerde Kriz Yönetimi*, Orion. Ankara.
- **İnternet Kaynakları**
- AFAD (t.y.). Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü. Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> (04.10.2024).
- AFAD. (2020). İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP) Hazırlama Kılavuzu. Erişim Adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/Mevzuat/Kilavuzlar/IRAP-KILAVUZ_tum_v7.pdf (14.10.2024).
- AFAD (2021). Olası İstanbul Depremi İçin Büyük Hazırlık. Erişim adresi: <https://www.afad.gov.tr/olasi-istanbul-depremi-icin-buyuk-hazirlikk-merkezicerik> (24.04.2025).
- Ankara İRAP (2021). Erişim Adresi: https://ankara.afad.gov.tr/kurumlar/ankara.afad/Kutuphane/ANKARA_IRAP_2021.pdf (21.10.2024).
- Afyonkarahisar İRAP (2020). Erişim Adresi: <https://afyonkarahisar.afad.gov.tr/kurumlar/afyonkarahisar.afad/Kutuphane/Il-Planlari/IRAP-AFYONKARAHISAR-26012021.pdf#page=88.99> (25.10.2025).
- Antalya İRAP (2021). Erişim Adresi: https://antalya.afad.gov.tr/kurumlar/antalya.afad/Tasarim/IRAP/Antalya-IRAP_2022.pdf (25.10.2025).
- Balıkesir İRAP (2021). Erişim Adresi: <https://balikesir.afad.gov.tr/kurumlar/balikesir.afad/E-Kutuphane/Il-Planlarim/BALIKESIR-IRAP.pdf> (18.10.2024).
- Denizli İRAP (2021). Erişim adresi: https://denizli.afad.gov.tr/kurumlar/denizli.afad/Kurumsal-/Denizli_Il_Afet_Risk_Azaltma-Plani.pdf (25.10.2025).
- Eskişehir İRAP. (2021). Erişim adresi: https://eskisehir.afad.gov.tr/kurumlar/eskisehir.afad/Irap/eskisehir_irap.pdf (26.10.2025).
- İstanbul İRAP (2022). Erişim Adresi: https://istanbul.afad.gov.tr/kurumlar/istanbul.afad/PDF-Dosyalar/irap_istanbul.pdf (16.10.2024).
- İzmir İRAP, (2024). Erişim Adresi: https://izmir.afad.gov.tr/kurumlar/izmir.afad/E-KUTUPHANE/Il-Planlari/IRAP_Izmir--2024.pdf (20.10.2024).
- Kayseri İRAP (2021). Erişim Adresi: https://kayseri.afad.gov.tr/kurumlar/kayseri.afad/Egitim/Kayseri_IRAP_Baski.pdf (26.10.2025).
- Konya İRAP. (2021). Erişim adresi: <https://konya.afad.gov.tr/kurumlar/konya.afad/E-Kutuphane/Il-IRAP-Planlari/KONYA-Il-IRAP-Plani-.pdf> (26.10.2025).
- Manisa İRAP. (2022). Erişim Adresi: <https://manisa.afad.gov.tr/kurumlar/manisa.afad/Haberler/2021/IRAP/MANISA-IRAP.pdf> (26.10.2025).

- Samsun İRAP. (2020). Erişim Adresi: <https://samsun.afad.gov.tr/kurumlar/samsun.afad/E-Kutuphane/Il-Planlari/SAMSUN.pdf> (26.10.2025).
- Süzer, E. (2023). 'Merkez bankası ve kamu bankaları Ankara'ya dönsün'. Sözcü. Erişim adresi: <https://www.sozcu.com.tr/merkez-bankasi-ve-kamu-bankalari-ankaraya-donsun-wp7622234> (26.10.2025).
- TÜİK (t.y.). Coğrafi İstatistik Portalı. Erişim adresi: <https://cip.tuik.gov.tr/> (23.10.2024).
- TÜİK (2024). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2023-49684> (14.10.2024).
- Türkiye Afet Risk Azaltma Planı –TARAP. (2022). Erişim adresi: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/28032022-TARAP-kitap_V6.pdf#page=47.07 (13.10.2024).